

2 आयव्ययकेन 2024 इत्यनेन ५ लक्षरूप्यकपर्यन्तं न्यूनमूल्यऋणेन कृषकाणां लाभः भविष्यति - सुरेशकश्यपः

4 डोहगोस्थे आदर्शसंस्कृतमहाविद्यालये समायोज्यते राष्ट्रिया शोधसंगोष्ठी

5 > हिन्दुसंस्कृतौ बसन्तपञ्चमी > रामायणकथा

सुभाषितम्

विषादप्यमृतं ग्राह्यं,
बालादपि सुभाषितम्।
अमित्रादपि सद्वृत्तम्,
अमेध्यादपि कांचनम्॥

हिन्द्वर्थः-विष से भी अमृत को स्वीकार करना चाहिए, छोटे बच्चे से भी मिले तो सुभाषित (अच्छी सीख) को स्वीकार करना चाहिए, शत्रु से भी अच्छे गुण को स्वीकार करना चाहिए और गन्दगी से भी मिले तो सोने को स्वीकार करना चाहिए।

प्रतिदिन नवीनतम
हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्त्यर्थं
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
himsanskritvartah
Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

व्यवस्थापिता भविष्यति। तेषु स्थलेषु होटलानि आधारभूतसंरचनायाः अन्तर्गतं भविष्यन्ति। रोजगारपेत्तुत्वेन वृद्धेः सुविधायै उपायाः क्रियन्ते। अस्मिन् आतिथ्यप्रबन्धनसंस्थानानि सहितं युवानां कृते गहनकौशलविकासकार्यक्रमानाम् आयोजनं, गृहवासार्थं मुद्राकरणं प्रदातुं, पर्यटनस्थलेषु सुलभतां, संपर्कं च सुधारयितुम्, पर्यटकानां कृते सुविधाः, स्वच्छता तथा च विपणनप्रयत्नाः सहितं प्रभावीपर्यटनं च समाविष्टम् अस्ति एतेषु स्थलस्य कृते राज्येभ्यः प्रदर्शनसम्बद्धानि प्रोत्साहनं प्रदातुं शक्यते कतिपयपर्यटनसमूहानां कृते वीजाशुल्कमाफीसहितं ई-वीजासुविधानां प्रबन्धनं सुव्यवस्थीतीकरणं च सम्मिलितम् अस्ति।

आयव्ययकम् 2025 : केन्द्रीयबजटे बृहद्वोषणाः हिमाचलस्य अपि लाभः भविष्यति

कर्मचारिणः, प्रायः १० सहस्राणि पेन्शनभोजकाः च नूतनस्य आयकरपट्टिकायाः लाभं प्राप्नुयुः। परन्तु हिमाचलप्रदेशसर्वकारेण केन्द्रसर्वकारेण बहवः आप्रग्हाः कृताः यत् तेषां बजटे समावेशः करणीयः। अस्मिन् मुख्या याचना आसीत् यत् २०२३ तमे वर्षे राज्ये जलप्रलय-मेघ-विस्फोट-रूपेण आपदायाः लम्बित-आश्रय-सङ्कुलं मुक्तं करणीयम्, परन्तु राज्येन अस्मिन् विषये निराशा प्राप्ता अस्ति

एषा आयकर-पट्टिका भविष्यति

०-४ लक्षरूप्यकपर्यन्तं आयस्य करम् नास्ति।
४-८ लक्षरूप्यकाणां आयस्य ५%
८-१२ लक्षरूप्यकाणां आयस्य १०%
१२-१६ लक्षरूप्यकाणां आयस्य उपरि १५%
१६-२० लक्षरूप्यकाणां आयस्य २०%
२०-२४ लक्षरूप्यकाणां आयस्य उपरि २५%
२४ लक्षरूप्यकाणां उपरि आयस्य ३०%

७.७ कोटि कृषकाणां कृते अल्पकालीनऋणस्य सुविधा भविष्यति

किसान क्रेडिट् कार्ड् (केसीसी) इत्यनेन ७.७ कोटि कृषकाणां, मत्स्यजीविनां, दुग्धकृषकाणां च अल्पकालिकं ऋणं प्रदत्तं भवति। संशोधितव्याजसहायतायोजनायाः अन्तर्गतं किसानक्रेडिटकार्डद्वारा गृहीतऋणानां ऋणसीमा ३ लक्षरूप्यकात् ५ लक्षरूप्यकाणि यावत् वर्धिता भविष्यति। यूरिया-उत्पादने आत्मनिर्भरतां प्राप्तुं अस्माकं सर्वकारेण पूर्वक्षेत्रे त्रयेषु निष्क्रिय-यूरिया-संयंत्रेषु पुनः उत्पादनं आरम्भम्। यूरियायाः आपूर्ति अधिकं वर्धयितुं असमस्य नामरूपे

१२.७ लक्षं मेट्रिकटनस्य वार्षिकं उत्पादनक्षमतायुक्तं संयंत्रं स्थापितं भविष्यति। तथैव शाकफलानां कृते अपि आयस्तरस्य वृद्ध्या सह शाकस्य, फलानां, धान्यानां च उत्पादनं प्रवर्तयति। तदर्थं कृषक-उत्पादकसंस्थानां सहकारीसंस्थानां च सहभागिता सुनिश्चिता भविष्यति। अपि च राज्यसर्वकारैः सह सहकार्यं कृत्वा योजनाः क्रियन्ते। वित्तमन्त्री उक्तवान् यत् प्रधानमन्त्री धन-धन्याकृषियोजनायाः अन्तर्गतं कृषि उत्पादकता न्यूना भवति तत्र एतादृशानां १०० मण्डलानां चयनं भविष्यति। अस्याः योजनायाः लाभः १.७ कोटिः कृषकाः भविष्यन्ति।

पर्यटनार्थं एताः घोषणाः ई-उड्डयन योजनायाः अन्तर्गतं १२० नूतनस्थानेषु संपर्कं वर्धयितुं आगामिषु

१० वर्षेषु चतुर्कोटियात्रिकाणां सहायतायां च बलं दत्तं भविष्यति। पर्वतीयप्रदेशेषु, ईशानप्रदेशेषु च सम्पर्कः वर्धितः भविष्यति। चिकित्सापर्यटनस्य प्रचारः भविष्यति। देशस्य शीर्ष-५० पर्यटनस्थलानि राज्यानां सहभागितायाः आह्वानस्तर- (चॅलेन्ज-मोड)-माध्यमेन विकसितानि भविष्यन्ति। महत्त्वपूर्ण आधारभूतसंरचनानां निर्माणार्थं भूमिः राज्यैः

हिमसंस्कृतवार्ता: शिमला।

केन्द्रीयवित्तमन्त्री निर्मला सीतारमणः शनिवासरे लोकसभायां आयव्ययकं प्रस्तुतवती। अस्मिन् काले सा अनेकाः बृहत् घोषणाः अकरोत्। यद्यपि, २०२५-२६ तमस्य वर्षस्य सामान्यबजटस्य हिमाचलप्रदेशस्य कृते पृथक् कोऽपि घोषणा न कृता, परन्तु राष्ट्रियस्तरस्य घोषणाभ्यः राज्यं निश्चितरूपेण लाभं प्राप्स्यति। नूतनकरपट्टिकायाः घोषणां कुर्वन्ती वित्तमन्त्री उक्तवान् यत् एतेन मध्यमवर्गः देशस्य अर्थव्यवस्था च सुदृढा भविष्यति। नवीनकरव्यवस्थायाः अन्तर्गतं १२ लक्षरूप्यकाणां यावत् आयस्य (अर्थात् पूंजीलाभसदृशं विशेषदरेण आयं विहाय प्रतिमासं १ लक्षरूप्यकाणां औसत आयः) कोऽपि आयकरम् न देयम् भविष्यति। वेतनप्राप्तकरदातॄणां कृते ७५,००० रूप्यकाणां मानककटौतीकारणात् एषा सीमा १२.७५ लक्षरूप्यकाणि भविष्यति। सर्वेषां करदातॄणां लाभाय सर्वेषु वर्गेषु करस्लैब-दरयोः परिवर्तनं क्रियते। एषा नूतना संरचना मध्यमवर्गस्य करस्य महती न्यूनीकरणं करिष्यति तथा च तेषां कृते घरेलु उपभोगं, बचतं, निवेशं च प्रवर्धयितुं अधिकं धनं उपलब्धं भविष्यति। १२ लक्षरूप्यकाणां यावत् आयः (विशेष-आय-रेटर्-विहाय) करदातॄणां कृते, स्लैब-दरेषु न्यूनीकरणस्य कारणेन लाभात् अधिकं, कर-मुक्तिः एतादृशरीत्या प्रदत्ता अस्ति यत् तेषां कृते किमपि करम् न दास्यते। हिमाचले प्रायः सार्धषड्लक्षं करदातारः सन्ति। नवीनकरव्यवस्थायां १२ लक्षरूप्यकाणां आयस्य करदाता ८०,००० रूप्यकाणां करलाभं प्राप्स्यति (पुराणकरदरानुसारं तस्य देयकरस्य शतप्रतिशतम्)। १८ लक्षरूप्यकाणां आयस्य व्यक्तिः ७०,००० रूप्यकाणां करलाभं प्राप्स्यति (पुरातनकरदरानुसारं देयकरस्य ३० प्रतिशतम्)। ₹२५ लक्ष आयं यस्य व्यक्तिः ₹११,००,००० (पुराणकरदरानुसारं तस्य करस्य देयस्य २५%) लाभं प्राप्स्यति। टीडीएस-दराणां सीमानां च संख्या न्यूनीकृत्य तर्कसंगतं भविष्यति। वरिष्ठनागरिकाणां व्याजकर्तनस्य सीमा ५०,००० रूप्यकात् एकलक्षरूप्यकाणि यावत् द्विगुणा भवति। भाटके टीडीएस इत्यस्य वार्षिकसीमा २.४० लक्षरूप्यकात् ६ लक्षरूप्यकाणि यावत् वर्धिता। राज्यस्य १.१० लक्षं

आयव्ययकेन 2024 इत्यनेन ५ लक्षरूप्यकपर्यन्तं न्यूनमूल्यक्रणेन कृषकाणां लाभः भविष्यति - सुरेशकश्यपः

बजटस्य अन्ये मुख्यबिन्दवः

- > औषधानां आयाते आश्रयः
- > सर्वेषु जिलाचिकित्सालयेषु दिवसपालन- कर्ककेन्द्राणि
- > बुनाईवस्त्रेषु बीसीडी-दरं २०% यावत् वर्धयितुं प्रस्तावः
- > राज्येभ्यः ५० वर्षेभ्यः व्याजमुक्तक्रणेभ्यः १.५ लक्षकोटिरूप्यकाणां आवंटनस्य प्रस्तावः
- > 22 लक्ष जनाः पादपरिधानं चर्मक्षेत्रे च जीविकां प्राप्नुयुः

लोकसभासंसदः सुरेशकश्यपः अवदत् यत् एतत् १४० कोटिभारतीयानां आकांक्षाणां बजटम् अस्ति। एतत् एकं बजटं यत् प्रत्येकस्य भारतीयस्य स्वप्नानि पूरयति। सः अवदत् यत् यदा रिजर्वबैङ्कस्य मौद्रिकनीतिः आगमिष्यति तदा वयं तरलतायाः कार्यकरणस्य विषये ज्ञास्यामः, परन्तु कृषकाणां तरलतां वर्धयितुं केसीसी मध्ये न्यूनमूल्ययुत-क्रणस्य सीमा त्रिलक्षात् पञ्चलक्षं यावत् वर्धिता अस्ति। एमएसएमई-संस्थाः सुलभतया धनं प्राप्तुं शक्नुवन्ति इति प्रावधानानि कृतानि सन्ति। भविष्ये

एमएसएमई-संस्थानां विकासाय प्रोत्साहयितुं तेषां एमएसएमई-सीमा अपि वर्धिता अस्ति। एतेन सह स्टार्टअप, नवीनता, नवीनप्रौद्योगिक्याः च प्रावधानाः कृताः, एतेन स्वाभाविकतया तरलता वर्धते, विभिन्नक्षेत्रेषु निर्धनानाम् ऋणसुविधाः च वर्धन्ते। एमएसएमई क्षेत्रे ऋणगारण्टीकरस्य द्विगुणीकरणस्य प्रशंसाम् अकरोत्। सः अवदत् यत् एतेन स्टार्टअप-संस्थाः, निर्माण-केन्द्राणि च वर्धयिष्यन्ति।

पूर्व आर्थिकपरामर्शकः प्रदीपचौहानः बजटस्य विषये टिप्पणीं कृतवान्

प्रत्येकं क्षेत्रं मनसि कृत्वा केन्द्रीयबजटं निर्मितम् अस्ति। निवेशस्य उपभोगस्य च विशेषं महत्त्वं दीयते। एकरूप्यकस्य निवेशेन सकलराष्ट्रीयउत्पादः २ तः ३ गुणान् यावत् वर्धते। एतत् राज्यस्य हिताय अस्ति। उत्पादनकेन्द्रस्य कारणेन औद्योगिकक्षेत्रे निवेशस्य महत् लाभं भविष्यति, येन रोजगारस्य वर्धने साहाय्यं भविष्यति। एमएसएमई इत्यस्मिन् निजीनिवेशः वर्धते। कृषिक्षेत्रे निवेशस्य साधनानि वर्धयिष्यन्ति। किसान क्रेडिट् कार्ड् इत्यस्य सीमां त्रिलक्षं यावत् वर्धयित्वा लघुमध्यमकृषकाणां कृते महत् लाभः भविष्यति। हिमाचलप्रदेशे वेतनं, पेन्शनभोक्तृणां च बहुसंख्या अस्ति। आयकरमुक्तिसीमां १२ लक्षरूप्यकाणि यावत् वर्धयित्वा हिमाचलप्रदेशस्य जनानां प्रत्यक्षतया परोक्षतया च लाभः भविष्यति यतोहि जनानां व्ययार्थं अधिकं धनं भविष्यति, येन राज्यस्य सकलराष्ट्रीयउत्पादः अपि वर्धते।

- प्रदीपचौहानः, सेवानिवृत्तः आर्थिकपरामर्शकः,
हिमाचलप्रदेशसर्वकारः।

शिमलानगरस्य वरिष्ठनागरिकाः, पेन्शनभोक्तारः च केन्द्रीय- आयव्ययकस्य विषये उक्तवन्तः

केन्द्रीयबजटविषये शिमलानगरस्य वरिष्ठनागरिकः पेन्शनभोगी च गुलाबठाकुरः अवदत् यत् एतत् बजटं बहु उत्तमम् अस्ति। सर्वेभ्यः उपशमं दत्तम्। सेवानिवृत्तकर्मचारिभ्यः आश्रयं दत्तम् अस्ति। वरिष्ठनागरिकः एम.एल.शर्मा इत्यनेन उक्तं यत् वरिष्ठनागरिकाणां मध्यमवर्गस्य च करक्षेत्रे महदाश्रयम् प्राप्तम्। एतस्मात् अधिकं किमपि अस्माभिः अपेक्षितं न शक्यते स्म। एतत् अपि आग्रहितम् आसीत्। एतत् मोदीसर्वकारस्य प्रशंसनीयं सोपानम् अस्ति।

सशक्तस्य, समृद्धस्य, आत्मनिर्भरस्य च भारतस्य पुनर्निर्माणस्य कृते बजटं दिशां दास्यति : नड्डा

भाजपादलस्य राष्ट्रीयध्यक्षः जगतप्रकाशनड्डा, केन्द्रीय स्वास्थ्यमन्त्री तथा हिमाचलतः राज्यसभासंसदः इत्यनेन उक्तं यत् प्रधानमन्त्रिणः नरेन्द्रमोदिनः नेतृत्वे एनडीए-सर्वकारस्य सामान्यबजटं सर्वेषां कल्याणाय सर्वेषां च सुखाय च प्रतिबद्धता अस्ति यथा 'विकसितभारतस्य' निर्माणस्य संकल्पः इदं प्रतीकम् अस्ति। एतत् सामान्यबजटं सशक्तस्य, समृद्धस्य, आत्मनिर्भरस्य च भारतस्य पुनर्निर्माणस्य दिशां प्रदास्यति। सः अवदत् यत् अस्मिन् बजटे महिला, श्रमिकाः, निर्धनाः, कृषकाः, युनः, व्यापारिणः, कृषिः, मध्यमवर्गीयपरिवारेभ्यः आर्थिकसंबलं, उत्तमस्वास्थ्यसुविधाः, उद्योगः, निवेशः, निर्यातः च समाविष्टाः सर्वेषु क्षेत्रेषु विशेषं ध्यानं दत्तम् अस्ति। विकसितभारतस्य अवधारणां पूरयति इति अस्य बजटस्य कृते प्रधानमन्त्री मोदी इत्यस्मै धन्यवादं दत्त्वा वित्तमन्त्री निर्मला सीतारमणं तस्याः सम्पूर्णं दलं च अभिनन्दितवान्।

Budget 2025 - मुख्यमंत्री सुखुः केन्द्रीयबजटस्य विषये निराशां प्रकटितवान्, तत् असमानं अवसरवादीं च इति उक्तवान्

हिमसंस्कृतवार्ताः - शिमला । मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखुः वित्तवर्षे २०२५-२६ कृते केन्द्रसर्वकारस्य बजटस्य विषये निराशां प्रकटयन् उक्तवान् यत् एतत् बजटं असमानतां दर्शयति तथा च बजटस्य बृहत्भागः बिहारराज्ये केन्द्रितः अस्ति। अस्मिन् बजटे अनेकेषु महत्त्वपूर्णक्षेत्रेषु ध्यानं न दत्तम् इति सः अवदत्। सः हिमाचलप्रदेशस्य जनसङ्ख्यायाः आवश्यकतानां पूर्तये हिमाचलप्रदेशस्य विभिन्नेषु महत्त्वपूर्णक्षेत्रेषु तत्कालं संशोधनं कर्तुं आह्वानं कृतवान्। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् एतत् बजटं देशस्य अनुद्योगिता, दरिद्रता, वर्धमाना महार्घता इत्यादीन् महत्त्वपूर्णविषयान् सम्बोधयितुं असफलं जातम्। सः अवदत् यत् हिमाचलप्रदेशस्य सेब उत्पादकाः राज्यस्य अर्थव्यवस्थायां महत्त्वपूर्णं योगदानं ददति। अस्मिन् वर्गे सम्बद्धानां आर्थिकबाधानां कष्टानां च न्यूनीकरणाय सेबस्य आयातशुल्कं वर्धयितुं कोऽपि उपायः न कृतः, येन राज्यस्य उद्यानपालकाः आश्रयं प्राप्तुं शक्नुवन्ति स्म।

मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुखुः उक्तवान् यत् राज्ये रेलविस्तारसदृशस्य महत्त्वपूर्णस्य विषयस्य विषये बजटे कोऽपि उल्लेखः नास्ति इति दुर्भाग्यम्। राज्यस्य आर्थिकविकासाय सशक्तः रेलविस्तारः अत्यावश्यकः किन्तु एषः विषयः अपि उपेक्षितः अस्ति। राज्येभ्यः दत्तस्य व्याजमुक्तक्रणस्य १.५ लक्षकोटिरूप्यकाणां सीमा

न वर्धिता, तत्सम्बद्धाः कठिनाः परिस्थितयः हिमाचलसदृशस्य लघुराज्यस्य कृते अनुकूलाः न सन्ति।

सः अवदत् यत् जीएसटी-क्षतिपूर्ति-निवृत्तिकारणात् हिमाचल-प्रदेशः कठिन-वित्तीय-स्थितेः सम्मुखीकरणं कुर्वन् अस्ति, यस्य कारणात् राज्यस्य प्रतिवर्षं हानिः भवति। एतस्य वित्तघातस्य न्यूनीकरणाय राज्यस्य वित्तस्थिरतायै च विशेषवित्तीयसङ्कलस्य तत्काल आवश्यकता वर्तते। सः अवदत् यत् बजटे एतादृशस्य संकुलस्य कोऽपि प्रावधानम् न कृतम्।

मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत्, नूतनप्रत्यक्षसंरचनायाः लाभः उपभोगवर्धनार्थं न तु पूर्ववर्षेषु गृहीतरूपेण दातव्यः इति कारणतः आयकरमुक्तिरूपेण मध्यमवर्गीय लाभः विलम्बः जातः। सः अवदत् यत् एतत् दरिद्रविरोधी अवसरवादी च बजटं यत् अग्रे पश्यन् नास्ति। सः अवदत् यत् एतत् आश्रयं मध्यमवर्गीयकरदातृभिः राष्ट्रिय अर्थव्यवस्थायाः हिताय यत् योगदानं दत्तं तस्य अनुपातेन नास्ति। एतदतिरिक्तं अस्मिन् बजटे आगामिसप्ताहे नूतनस्य आयकरविधेयकस्य अपि उल्लेखः अस्ति। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् कृषिक्षेत्रे प्रचलति समस्याः यथा न्यूनतमसमर्थनमूल्यं, आधुनिककृषिपद्धतीनां, आधारभूतसंरचनायां च कृते अपर्याप्तवित्तपोषणम् इत्यादयः उपायाः बजटे न सन्ति। सः अवदत् यत् केन्द्रीयबजटं भारतस्य आवश्यकतानुसारं समावेशी सहायकं च वित्तीयनियोजनं प्रदातुं असफलं जातम्। बेरोजगारी, मूल्यवृद्धिः, असमानता इत्यादीनां महत्त्वपूर्णविषयाणां समाधानं न ददाति। अन्येषां राज्यानां इव हिमाचलप्रदेशः अपि सामान्यजनानाम् अपेक्षया सम्पन्नजनानाम् प्राधान्यं दत्तस्य बजटस्य परिणामैः सह ग्रस्तः अस्ति। सः अवदत् यत् इदानीं एतादृशं बजटं निर्मातुं समयः आगतः यत् यथार्थतया सर्वेषां नागरिकानां आवश्यकताः आकांक्षां च प्रतिबिम्बयति तथा च समाजस्य सर्वेषां वर्गानां समानविकासं समृद्धिं च सुनिश्चितं करोति।

विशिष्टोपलब्धीनां सम्माने आयोजित: अखिलभारतीय-उत्तराखण्डमहासभायाः विशेषसम्मानसमारोहः

स्वतंत्रता संग्राम सैनानी स्व. दयाल सिंह असवाल, लाट सूबेदार कै० बलभद्र सिंह नेगी
दिवंगत 01-02-2025 13वां सम्मान से सम्मानित विभिन्न क्षेत्र के प्रतिभान पुरोधा

उत्तराखण्ड सरकार... वरिष्ठ नागरिक सम्मान... सैनिक के क्षेत्र में... हास्य कला के क्षेत्र में... कृषि के क्षेत्र में... संगीत के क्षेत्र में... संस्कृति एवं साहित्य... सांस्कृतिक कलाकृति... प्रशासनिक क्षेत्र में...

विधि के क्षेत्र में...

कोटद्वार, तल्ला-मोटाढाके आयोजितम्। अस्मिन् समारोहे विविधक्षेत्रेषु विशिष्टसेवाप्रदातारः सम्मानिताः। उत्तराखण्डसम्मानम्, वरिष्ठनागरिकसम्मानम्, सैनिकक्षेत्रे सम्मानम्, हास्यकलाक्षेत्रे, कृषिक्षेत्रे, संगीतक्षेत्रे, संस्कृतसाहित्यक्षेत्रे, सांस्कृतिककलाक्षेत्रे, प्रशासनिकक्षेत्रे, शिक्षाक्षेत्रे, पत्रकारिताक्षेत्रे, विधिक्षेत्रे इत्यादिषु क्षेत्रेषु प्रमुखव्यक्तयः प्रतिष्ठिताः सम्मानिताः अभवन्।

शिक्षाक्षेत्रे सम्मानितोभवत् संस्कृतशिक्षकः कुलदीपमैन्दोला

कोटद्वार। अखिलभारतीय-उत्तराखण्डमहासभाभारतस्य सौजन्येन स्वातन्त्र्यसंग्रामसैनानी स्व.दयालसिंहः असवालः, लाटसूबेदारः कै०बलभद्रसिंहनेगीसम्मानसमारोहश्च मातृकालीमहाभोजप्रसादसहितं कोटद्वार-तल्ला-मोटाढाके आयोजितम्। अस्मिन् समारोहे विविधक्षेत्रेषु विशिष्टसेवाप्रदातारः सम्मानिताः। उत्तराखण्डसम्मानम्, वरिष्ठनागरिकसम्मानम्, सैनिकक्षेत्रे सम्मानम्, हास्यकलाक्षेत्रे, कृषिक्षेत्रे, संगीतक्षेत्रे, संस्कृतसाहित्यक्षेत्रे, सांस्कृतिककलाक्षेत्रे, प्रशासनिकक्षेत्रे, शिक्षाक्षेत्रे, पत्रकारिताक्षेत्रे, विधिक्षेत्रे इत्यादिषु क्षेत्रेषु प्रमुखव्यक्तयः प्रतिष्ठिताः सम्मानिताः अभवन्।

सम्मानितव्यक्तिषु प्रमुखाः -

श्रीमान् मयंकप्रकाशकोठारी (भारतीय), श्रीमान् सूबेदारनारायणसिंहभण्डारी (पूर्वसैनिक), श्रीमती बिन्दीदेवी (पत्नी कारगिल-शहीद स्व. दलवीरसिंहरावतः), श्रीमान् सन्दीपकुमारः (हास्यकलाकार), सरदारसुरजीतसिंहचीमा, श्रीमान् आदित्यरावतः, श्री पित्रशरणजोशी, श्रीमान् राकेन्द्रसिंहरीथाणः (लोककलाकारः), श्रीमान् पंकजकुमारतिवारी (उपनिरीक्षकः, उ.प्र.पुलिस), कुमारी सृष्टिजोशी, श्रीमान् कुलदीपमैन्दोला (संस्कृतशिक्षकः, रा.इ.का.कोटद्वार), श्रीमान् सुधीरपाण्डेयः (प्रवक्ता, मोटाढाक्), श्री खुशीद-आलमः (अधिवक्ता, नजीबाबादः), श्रीमती शोभाबहुगुणभण्डारी (अधिवक्ता,

कोटद्वार), श्रीमान् पवनशर्मा (आध्यात्मिकगुरुः, उत्तरकाशी), श्रीमान् विनोदकिरणगौनियालः, श्रीमान् महावीरसिंहरामनः (मुख्यसंपादकः, "गढ़-आवाज-न्यूजचैनल्"), श्रीमान् नईमसिद्दीकी (संपादकः, "लाईवटीएवी उ.प्र./उत्तराखण्ड"), श्रीमान् अम्बेशपन्तः (सम्पादकः, डिस्कवर 24 न्यूज) इत्यादयः सम्मानिताः अभवन्।

विशिष्ट-अतिथिषु प्रमुखाः - डॉ० मनोजकुमारः (महानिदेशकः, राष्ट्रीयसहकारीविकासनियमः, सहकारितामंत्रालयः, दिल्ली), श्रीमान् बी.एस.नेगी (सी.एम.डी, आई.एच.एम.एस.कोलेज, कोटद्वार), श्रीमान् मुज्जअम-इंजीनियर (अध्यक्षः, न.प.म. नजीबाबादः), श्री प्रशान्तमहासागरः (सदस्यः, जिलापंचायतः बिजनौर, अध्यक्षः, भीम-आमी), श्रीमती पुष्पादेवी, श्री तीर्थसिंहअसवालः, श्रीमती सन्तोषीदेवी, श्रीमती अरुणाविष्टः, श्रीमती शनिदेवी, श्रीमती मधुदेवी, श्रीमती लक्ष्मीदेवी, श्रीमती धूमादेवी, श्रीमती सबरीदेवी च।

डा. मनोजकुमारवर्यः स्ववक्तव्ये कथितं यत् अस्मिन् पुण्यप्रसंगे अहं परमसन्तोषं अनुभवामि यत् अखिलभारतीय-उत्तराखण्डमहासभा विविधक्षेत्रेषु उत्कृष्टकार्यं कुर्वन्तः महानुभवान् सम्मानयन्ति। अस्यां भूमौ जन्मलभमानानां वीरानां, सेवाव्रतानां, शिक्षाविदां, साहित्यकाराणां, कलाकाराणां च सम्माननं केवलं कृतज्ञतायाः प्रतीकं न, अपितु समाजस्य प्रेरणास्रोतः अपि भवति। उत्तराखण्डस्य संस्कृति, परम्परा, साहित्यं च विश्वे विशेषस्थानं धारयति। अत्र न केवलं प्रकृतिसौन्दर्यं अपितु वीरता, सेवा, त्यागः च नितरां दृष्टिगोचरः। यथा गङ्गायाः पावनसलिला सर्वं विषं गृहीत्वा लोकहिताय

प्रवहति, तथैव अत्रजनाः अपि राष्ट्रहिताय निरन्तरं समर्पिताः सन्ति। अद्यतनयुगः परिवर्तनशीलः अस्ति। नूतनप्रवृत्तिषु अग्रसरं भवितव्यम्, किन्तु अस्माकं मूल्यमानानि, संस्काराः, धर्मः च सदा संरक्षितव्यः। संस्कृतिः आत्मायाः प्रतिबिम्बं अस्ति, यदि अस्माकं मूलसंस्कृतिः नष्टा भवति, तर्हि अस्माकं अस्मिता अपि क्षीयते।

अहं हृदयतः अभिनन्दामि यत्, विविधक्षेत्रेषु सेवारताः महानुभावाः अत्र सम्मानिताः। शिक्षकाः, सैनिकाः, पत्रकाराः, कलाकाराः, अधिवक्ताः, समाजसेवकाः च राष्ट्रनिर्माणे महत्त्वपूर्णं योगदानं कुर्वन्ति। एते सर्वे व्यक्तयः केवलं कार्यकर्तारः न, अपितु समाजस्य दीपः सन्ति।

शिक्षा प्रथमा न संस्कारः प्रथमः, संस्कारः एव शिक्षा

श्रीबी.एस.नेगी उक्तवान् यत् अस्मिन् स्वर्णावसरे अहम् अखिलभारतीय-उत्तराखण्डमहासभायाः आयोजकान्, सम्मानितान् व्यक्तीन्, तथा समस्त उपस्थितजनान् हार्दिकं अभिनन्दामि। एषः उत्सवः केवलं सम्मानसमारोहः न, अपितु उत्तराखण्डस्य गरिमायाः पुनः प्रतिपादनं अस्ति। अस्मिन् पुण्यप्रसङ्गे अहं परमसन्तोषं अनुभवामि यत् अखिलभारतीय-उत्तराखण्डमहासभा विविधक्षेत्रेषु विशिष्टकार्यं कुर्वतां महीनयपुरुषाणां सम्मानं करोति। अत्र उपस्थिताः सर्वे सम्मानार्हाः सन्ति, यतः ते स्वीयक्षेत्रेषु अतिश्रेष्ठं कार्यं कृत्वा समाजस्य उन्नतिं वर्धयन्ति। उत्तराखण्डभूमिः केवलं प्रकृतिसौन्दर्येण समृद्धा न, अपितु विद्वज्जनैः, वीरपुरुषैः, संस्कृतिप्रेमिभिः च अलङ्कृता अस्ति। अत्र धैर्यं, साहसं, सेवा, शिक्षणं च विशेषरूपेण प्रदृश्यते। अद्यतनयुगे अस्माभिः केवलं भौतिकविकाशः न, अपितु सांस्कृतिकसम्पदां च संरक्षितुं प्रयत्नः कर्तव्यः। शिक्षायाः महत्त्वं केवलं विद्यार्जनं न, अपितु उत्तमसंस्कारस्य स्थापना अपि अस्ति। यदि शिक्षया सह धर्मः, नैतिकता, देशभक्तिः च मिलन्ति, तर्हि राष्ट्रस्य उन्नति निश्चितं भवति। मुज्जअम-इंजीनियरः अपि अवदत् यत् एतत् आयोजनम् उत्तराखण्डस्य सांस्कृतिकं गौरवम् उद्घर्षयति इति।

कार्यक्रमस्य संयोजकः श्रीमान् मनमोहनदुदुडी, संस्थापक-राष्ट्रीयमहासचिवः, अखिलभारतीय-उत्तराखण्डमहासभायाः अनेन कार्यक्रमेन उत्तराखण्डस्य गौरवशालीनसंस्कृतिः, सेवाभावनायाः प्रतिष्ठा च पुनः प्रतिपादिता।

पूर्वसांसदस्य किशनकपूरस्य निधनम्

हिमसंस्कृतवार्ताः - धर्मशाला। काङ्गड़ाचम्बातः पूर्वसांसदः भाजपायाः वरिष्ठनेतुः किशनकपूरस्य च शनिवासरे निधनं जातम्। किशनकपूरः मस्तिष्कस्य रक्तस्रावस्य कारणेन पीजीआई इत्यत्र चिकित्सां कुर्वन् आसीत् इति कथ्यते, यत्र सः अन्तिमं श्वसनं गृहीतवान्। किशनकपूरः धर्मशालायां खनियाराक्षेत्रस्य निवासी आसीत्। सः त्रिवारं राज्यसर्वकारे मन्त्री आसीत्। एकदा लोकसभा सांसदः आसीत्। अवधेयं वर्तते यत् किशनकपूरः २०१९ तमस्य वर्षस्य सामान्यनिर्वाचने अभिलेखात्मकं

मतान्तरेण विजयं प्राप्तवान् आसीत्। सः ४.७७ लक्षमतानां अन्तरेण विजयं प्राप्तवान् आसीत् यत् सम्पूर्णं देशे ७२.२% मतदानस्य द्वितीयं सर्वाधिकं मतप्रतिशतम् अस्ति। सः पूर्वं हिमाचलप्रदेशसर्वकारे खाद्य-नागरिक-आपूर्ति-उपभोक्तृकार्याणां मन्त्रीरूपेण कार्यं कृतवान्। पूर्वं सः धर्मशालाविधानसभाक्षेत्रस्य प्रतिनिधित्वं कृत्वा मन्त्रिमण्डलमन्त्रीरूपेण त्रीणि कार्याणि, विधानसदस्यरूपेण पञ्च कार्यकाले च कार्यं कृतवान्। सः राज्यस्य भारतीयजनतापक्षस्य वरिष्ठनेतृषु अन्यतमः आसीत्। तस्य निधने भाजपादलस्य राष्ट्रीयध्यक्षः जगतप्रकाशनड्डा, पूर्वमुख्यमंत्री शान्ताकुमारः भाजपादलस्य प्रदेशाध्यक्षः डॉ० राजीवबिंदलः अन्ये सांसदाः पूर्वसांसदाः पूर्वमन्त्रिणः विधायकाः च शोकं प्रकटितवन्तः।

जयरामठाकुरः शोकं प्रकटितवान्

पूर्वमुख्यमन्त्री विपक्षनेता च जयरामठाकुरः किशनकपूरस्य निधनेन शोकं प्रकटितवान्। सामाजिकमाध्यमेषु एतत् पदं प्रत्यक्षी कुर्वन् जयरामठाकुरः लिखितवान् यत्, "भारतीयजनतापक्षस्य वरिष्ठनेता, पूर्वमन्त्री, सांसदः किशनकपूरजी इत्यस्य निधनस्य वार्ता अतीव दुःखदा अस्ति।" भाजपापरिवारेण महान् नेता हारितः, एतस्य हानिः क्षतिपूर्तिः कर्तुं असम्भवः। मन्त्रीरूपेण किशनजी राज्यस्य विकासाय जनहिताय च महत्त्वपूर्णं भूमिकां निर्वहति, तस्य योगदानं सदैव स्मर्यते। ईश्वरः दिवंगतात्मनः शान्तिं ददातु, शोकग्रस्तपरिवाराय च एतां असह्यहानिम् सहितुं बलं ददातु। ॐ शान्तिः

डोहगीस्थे आदर्शसंस्कृतमहाविद्यालये समायोज्यते राष्ट्रिया शोधसंगोष्ठी

हिमसंस्कृतवार्ता: ऊना। “भारतीयज्ञानपरम्परा” इत्यमुं विश्वव्यापिनम् अनुसन्धेयविषयमधिकृत्य सनातनधर्म-आदर्शसंस्कृतमहाविद्यालयेन ऐषमः 2025 तमक्रिस्तसंवत्सरस्य फेब्रवरीमासस्य तृतीयचतुर्थदिनाङ्कयोः (03-04 फरवरी, 2025) द्विदिवसीयायाः राष्ट्रियशोधसंगोष्ठ्याः आयोजनं महाविद्यालयसभागारे करिष्यते। यत्र भारतीयज्ञानपरम्परायां विविधशास्त्रेषु कृतभूरिश्रमाः नैके विद्वांसः आगत्य भारतीयज्ञानपरम्परायाः विविधायामानां विषये शोधपत्राणि प्रस्तोष्यन्ति। महाविद्यालयस्य प्राचार्यः अस्याः संगोष्ठ्याः आयोजकश्च डा. लालसिंहपठानियावर्यः समसूचयत् यत् अस्याः संगोष्ठ्याः समुद्घाटनं तृतीयदिनाङ्के भविष्यति यत्र आध्यक्ष्यं चकमोहस्थसंस्कृतमहाविद्यालयस्य प्राचार्यचरः डा. ओमदत्तसरोचर्यः विधास्यति। बीजभाषणं विधास्यति जवाहरलालनेहरुविश्वविद्यालयस्य प्राचार्यः डा. कृष्णमोहनपाण्डेयवर्यः। समापनसत्रे च हिमाचलसंस्कृताकादम्याः सचिवचरः केशवानन्दकौशलवर्यः अध्यक्षीयभाषणं विधास्यति

मुख्यव्याख्यातुरुपेण च केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालय आचार्यः एस्.जी.मञ्जुनाथवर्यः उपस्थितः भविष्यति। दिनद्वयव्यापिन्याम् अस्यां शोधसंगोष्ठ्यां आहत्य पञ्चसत्रेषु देशस्य हिमाचलप्रदेशस्य च नैके विद्वांसः समागत्य शोधपत्रवाचनं करिष्यन्ति। विशिष्य व्याकरण-साहित्य-वेदादिशास्त्रादिषु कृतभूरिश्रमाः आचार्याः प्रो. एस्.जी.मञ्जुनाथवर्यः, डा. लालसिंहपठानियावर्यः, डा. केदारदत्तपुरोहितवर्यः, डा. राजिन्द्रकुमारशर्मवर्यः, डा. रविदत्तशर्मवर्यः, डा. सोमदत्तशर्मवर्यः, डा. कृष्णादेवीवर्यादयः विद्वांसः नानासत्राणाम् अध्यक्षां कृत्वा उद्घोषनम् अपि करिष्यन्ति। संगोष्ठ्याः अस्याः संयोजकः महाविद्यालयस्यैव ज्योतिषविभागस्य आचार्यः डा. मुकेशकुमारः शर्मा अवादीत् यत् अस्यां संगोष्ठ्यां केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः बलाहर, हिमाचलप्रदेशकेन्द्रीयविश्वविद्यालयः धर्मशाला, दिल्लीविश्वविद्यालयः, जवाहरलालनेहरुविश्वविद्यालयः दिल्ली, पंजाबविश्वविद्यालयः चण्डीगढम्, विश्वेश्वरानन्दविश्वबन्धुभारतभारतीशोधानुशीलनकेन्द्रम् होशियारपुरम्, कुरुक्षेत्रविश्वविद्यालयः, हिमाचलप्रदेशविश्वविद्यालयस्य नाहन-चकमोह-डंगार-क्यार्ट-पंजगाईस्थिताः संस्कृतमहाविद्यालयाः, उपाधिमहाविद्यालयाः च एतेभ्यः स्थानेभ्यः अपि नैके आचार्याः शोधार्थिनश्च समागत्य संगोष्ठ्याम् अस्यां भागं निर्वक्ष्यन्ति। महाविद्यालयस्य सर्वेऽपि आचार्याः अस्याः संगोष्ठ्याः व्यवस्थापूर्वकं व्याख्यानम् अपि विधास्यन्ति इति।

पञ्जाबी विश्वविद्यालये संस्कृत-सम्भाषण- कार्यशाला निष्पन्ना

हिमसंस्कृतवार्ता:। संस्कृतभारतीपञ्जाबः पञ्जाबी-विश्वविद्यालयस्य संस्कृतपालिविभागश्च इत्यनयोः संयुक्ततत्त्वाधाने आयोजितायाः दश-दिवसीय-संस्कृत-संभाषण-कार्यशालायाः समारोपकार्यक्रमः अद्य निष्पन्नः। अस्य कार्यक्रमस्य शुभारम्भः दीपज्वालेनेन वैदिक-मन्त्रोच्चारणेन च अभवत्। समारोपकार्यक्रमे अध्यक्षरूपेण विश्वविद्यालयस्य डीन-अकादमिक प्रो. नरेन्द्रकौमुदलानी समायुक्ता। डीन-महोदया स्वकीये उद्घोषने उक्तवती यत् संस्कृतभाषा विश्वस्य सर्वप्राचीनतमा भाषा वर्तते। प्राचीनं भारतीयं ज्ञान-विज्ञानम् अवगन्तुं संस्कृतस्य ज्ञानं परमावश्यकम् अस्ति। अस्मिन् कार्यक्रमे मुख्यवक्त्ररूपेण श्रीमान् नरेन्द्रकुमारः उत्तरक्षेत्रसङ्घटनमन्त्री, संस्कृतभारती, सम्प्राप्तः। नरेन्द्र-महोदयेन उक्तं यत् संस्कृतभाषा देवभाषा वर्तते। अस्माकं सौभाग्यम् अस्ति यद् वयं सर्वे संस्कृतसेवायां संलग्नाः स्मः। संस्कृतं विना भारतं परमवैभवं प्राप्तुं न शक्नोति। संस्कृतविभागस्य अध्यक्षः डॉ. वीरेन्द्रकुमारः सर्वेषाम् अतिथीनां स्वागतं कृतवान्। हिन्दीविभागाध्यक्षा डॉ. नीतूकौशलः कार्यक्रमान्तिमे धन्यवादभाषणे सर्वेभ्यः धन्यवादं ज्ञापितवती। संस्कृतपालिविभागाध्यक्षः डॉ. राहुलः कार्यशालायाः वृत्तं प्रस्तुतवान्। मञ्जुसंचालनं डॉ. ओमनेन कृतम्। अजयः आर्यः शान्तिमन्त्रे कारितवान्। अस्मिन् अवसरे डा. पुष्पेन्द्रजोशी, डा. रजनी, डा. राधा, डा. आशोषेन सह विभिन्नेभ्यः विभागेभ्यः संस्कृतकार्यकर्तारः, सामाजिकाः, छात्राश्च उपस्थिताः आसन्।

जीगिना विद्यालये बालकानां सर्वांगीण- विकासाय विविधाः प्रतियोगिताः आयोजिताः

हिमसंस्कृतवार्ता:। प्रवेशकुमारशुक्ल, बिहार) कैमूर जनपदस्य चांदप्रखण्डान्तर्गते उत्क्रमित माध्यमिक विद्यालयः जीगिना अस्य विद्यालयस्य अदरणीया प्राचार्या श्रीमतीसुभद्रादेवीमहोदयायाः कुशलनिर्देशने छात्राणां सर्वाङ्गीणविकासमभिलक्ष्य विद्यालयस्तरीयाः विविधाः प्रतियोगिताः आयोज्यन्ते। अनया छात्रेषु प्राप्तज्ञानस्य सुदृढीकरणम्, तर्कशक्तेः चिंतनशक्तेः विकासः, भाषण-वाचन-प्रस्तुत्यादि कौशलेषु वृद्धिः च भवन्ति। प्रतिभागिनः छात्राः स्वबुद्ध्या एकैकं “भारतीय सशस्त्रसेनायां स्त्रीणां नियोजनं भवेत् न वा” इत्यस्मिन् विषयोपरि स्व-स्व पक्षमुपस्थापितवन्तः। तान् निधिः, चान्दनी, साजीया, रचना, अञ्जली, नैसी इत्यादयः नैकाः

छात्राः सोत्साहेन भागं गृहितवन्तः। कार्यक्रमस्यास्य आध्यक्षत्वं संस्कृतसेवाव्रती शिक्षकः शुभमकुमारपाण्डेयः महोदयः कृतवान्, तथा च निर्णायकेषु शिवभजनचौधरी, मनीषयादकः, हरिशंकरपालः महोदयाः आसन्। अध्यक्षीय भाषणे पाण्डेयमहोदयेनोक्तम् यत् सम्प्रति स्त्रियः सर्वेषु क्षेत्रेषु नेतृत्वं कुर्वन्ति। भारतीयसशस्त्रसेनायां, वायुसेनायां तथा च जलसेनायां सर्वत्र स्व महत्वपूर्ण योगदानं प्रददति। विजेतृणां कृते पुरस्कारवितरणमपि अभवत्। तत्र क्रमशः साजिया, अंजली, निधी प्रथम, द्वितीय, तृतीय पुरस्कारं प्राप्तवत्यः। कार्यक्रमस्य प्रारम्भः सरस्वती-वन्दनया एवञ्च कल्याणमन्त्रेण समाप्तिः जातः।

वाग्देवी सरस्वती

भगवती सरस्वती विद्या-बुद्धि-ज्ञान-वाणीनाम् अधिष्ठात्रीदेवी आख्यायते। सा सर्वदा हि भक्तेभ्यः शास्त्रज्ञानं प्रददाति।

प्रतिवर्षं माघ-शुक्ल-पञ्चम्यां तिथौ इदं सरस्वतीपूजनपर्वं सनातनधर्मावलम्बिभिः आभारतम्, नेपालभूतानादिविदेशेष्वपि सम्यक्तया आचर्यते। विशेषतः शिक्षानुष्ठानेषु एतस्य पर्वणः प्रभावः अधिकः। अस्य सरस्वतीोत्सवस्य महत्त्वम् अनुपमं वर्तते।

भगवत्याः स्वरूपं किमिति आदौ ज्ञातव्यम्। शारदादेव्याः मूलस्थानं शशाङ्क-सदनम् अथवा अमृतमय-प्रकाशपुञ्जः वर्तते। यतः सा स्वोपासकानां कृते निरन्तरं पञ्चाशदक्षररूपां ज्ञानामृतधारां प्रवाहयति। तस्याः विग्रहः शुद्धः, ज्ञानमयः, आनन्दमयश्च वर्तते। तस्याः तेजः दिव्यम्, अपरिमेयं तथा तदेव शब्दब्रह्मरूपे स्तुत्यमस्ति। सृष्टिकाले ईश्वरेच्छया आद्याशक्तिः आत्मानं पञ्चधा विभक्तवती। ताः हि राधा, पद्मा, सावित्री, दुर्गा एवञ्च सरस्वती इति रूपेषु भगवतः श्रीकृष्णस्य नानाङ्गेषु प्रकटीभूताः आसन्। तत्समये श्रीकृष्णस्य कण्ठदेशात् उत्पन्नायाः देव्याः नाम ‘सरस्वती’ इति। ब्रह्मवैवर्तपुराणे उल्लिखितमस्ति यत् - ‘आविर्बभूव तत्पश्चान्मुखतः परमात्मनः। एका देवी शुक्लवर्णां विष्णोपसकधारिणी॥ वाग्धिष्ठात्री देवी सा कवीनामिददेवता। सा च शक्तिः सृष्टिकाले पञ्चधा चेश्वरेच्छया। राधा पद्मा च सावित्री दुर्गा देवी सरस्वती॥ वाग्धिष्ठात्री या देवी शास्त्रज्ञानप्रदा सदा। कृष्णकण्ठोद्भवा सा च या च देवी सरस्वती॥’ शुभमस्तु।

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

बसन्तपञ्चमी

शिवराजभट्टः, नेपालम्

हिन्दू-संस्कृतौ आवर्षपर्यन्तं विविधाः धार्मिकाः तथा च सांस्कृतिका उत्सवाः मन्यन्ते । नवरात्रिः, दीपावली, दुर्गापूजा, गणेशोत्सवः, रक्षाबन्धनं, गौरापर्व, विवाहपञ्चमी बालाचतुर्दशी, होलिकादहनं, शिवरात्री बसन्तपञ्चमी इत्यादयः बहव्यः उत्सवाः समाजे उत्साहेन, प्रेम्णा आचर्यन्ते येन सामाजिक एकतायाः परस्परनेहस्य च सन्देशः दीयते । एते उत्सवाः न केवलं अस्माकं जीवने आनन्दं जनयन्ति, अपितु सामाजिक-राजनैतिक-वैज्ञानिक-शारीरिकं महत्त्वमपि धारयन्ति । हिन्दूनां चत्वारः पञ्चम्योत्सवाः महत्त्वपूर्णः प्रसिद्धाश्च सन्ति । एतेषु श्रावणमासस्य शुक्लपञ्चमी नागपंचमी रूपेण प्रसिद्धा अस्ति, भाद्रशुक्लपञ्चमी ऋषिपंचमी रूपेण प्रसिद्धा अस्ति, मार्गशुक्लपञ्चमी विवाहपंचमी रूपेण प्रसिद्धा अस्ति, माघशुक्लपञ्चमी बसन्तपंचमी श्रीपंचमी वा रूपेण प्रसिद्धा अस्ति । चतुर्षु नेपालभारतयोः विभिन्नेषु सांस्कृतिकपर्वेषु बसन्तपञ्चमी एकः महत्त्वपूर्णः महोत्सवः अस्ति । एषः महोत्सवः न केवलं नेपालभारतयोः अपितु भूटान-बर्मा-बाङ्गलादेशः-थाइलैण्ड इत्यादिषु राष्ट्रेष्वपि यत्र हिन्दवः वसन्ति तत्र विविधप्रकारेण सरस्वती पूजनं कुर्वन् भव्य रूपेण मन्यन्ते । जनाः अस्मिन् दिने विश्वस्य महतीज्ञाननिधिं सरस्वतीं भगवतीं पूजयन्ति । भक्ताः सरस्वत्याः भारती, सरस्वती, शारदा, बागेश्वरी, कौमारी, कामधेनु इत्यादिभिः नामैः भगवतीम् आह्वयन्ति। हिन्दू-पौराणिककथानुसारं द्वौ सरस्वत्यौ दृश्येते । भगवतः ब्रह्मणः भार्यासरस्वती, भगवतः ब्रह्मणः पुत्री सरस्वती च । विष्णोः पत्नी सरस्वती ब्रह्मदेवस्य पुत्री इति

मन्यते। सा अनेकेषु शास्त्रेषु विष्णोः पत्नी इति नाम्ना अपि प्रसिद्धा अस्ति । पितामहः ब्रह्मायाः जिह्वा जातः अस्ति, कदाचित् अनन्तलोकस्य निवासिनः श्रीकृष्णस्य वेणोः स्वरात् उद्भूता इति अपि वर्णिता अस्ति। सरस्वती-देवी बुद्ध्याः, ज्ञानस्य, कलायाः, विद्यायाः च देवी मन्यते। बसन्तपञ्चमी-दिने सरस्वतीदेव्याः पूजार्चनं बुद्धिं ज्ञानं च वर्धयति तथा च कलायाः, शिक्षायाः च प्रत्येकक्षेत्रे अपारं सफलतां प्रददाति इति विश्वासः अस्ति । देवी भागवते नवमस्कन्धे चतुर्थेऽध्याये “आविर्भूता यथा देवी वक्त्रतः कृष्णयोषितः” अर्थात् राधावक्त्रात् सरस्वती आविर्भूता इति कथनमस्ति ।

बसन्तपञ्चमी दिने पूजनविधानम्

अस्मिन् दिने प्रातःकाले जनाः सरस्वतीं स्मृत्वा शीघ्रम् उत्थाय स्नानादिकं कार्यं कृत्वा स्वच्छं भूत्वा स्वच्छवस्त्रं परिधाय विविधानि स्त्रोत्राणि पठन्ति, सरस्वत्याः चित्रं, प्रतिमां, पुस्तकं वा देव्याः प्रतीकरूपेण पूजयन्ति च । ते गणेशकलशदिकं सम्पूज्य गणेश-सूर्य-अग्नि-विष्णु-शिवादेवतानां पूजां कृत्वा षोडशोपचारैः सरस्वतीं पूजयन्ति। अस्मिन् दिवसे विद्यालयाः विविधाः ध्वजपाताकादि अलङ्कृत्य, अशोकवृक्षपत्रैः कदलीफलैः वा निर्मितैः प्रवेशद्वारैः, वेणुभिः च अलङ्कृताः दृश्यन्ते । नेपालस्य विद्यालयानां परिसरेषु सरस्वतीमन्दिराणि दृश्यन्ते । बसन्तपञ्चम्या अवसरे मन्त्रोच्चारणं कृत्वा सरस्वती पूजनमर्चनं अपि कुर्वन्ति । विद्यालयेषु पूजनपश्चात् फलमिष्टानादि प्रसादरूपेण वितरन्ति । केषुचित् विद्यालयेषु छात्राणां सक्रियभागित्वेन विविधप्रकारस्य मिष्ठानस्य, पक्वान्न सिद्धं कुर्वन्ति । पूजनादिकं कार्यं कृत्वा सर्वे प्रसादं स्वीकुर्वन्ति । तस्मिन् समये नर्तक्यो गायका वेणुकास्तथा वादित्रकुशला नाना प्रकारेण पारम्परिकधार्मिकं गीतादिकं गायन्ति वादयन्ति च । जनाः अस्मिन्दिने बालानां अक्षरारम्भं कुर्वन्ति । कुत्रचित् सङ्गीत-कला-साहित्यारम्भापि कुर्वन्ति । सङ्गीत-कला-साहित्य-विद्यादिनां विधानां - देव्याः विधिपूर्वकं पूजनं भवति । छात्राः विशेषतः विद्यालये गृहे वा विद्या-प्रज्ञा-ज्ञान-वाक्-देव्याः सरस्वत्याः पूजार्चनं उत्साहेन आचरन्ति । एषः उत्सवः अस्माकं सर्वेषां कृते विशेषः महोत्सवः अस्ति। पौराणिककथानुसारं ऋतुशासकस्य सम्मानार्थं अन्ये पञ्च ऋतवः स्वकार्यकालस्य अष्टदिनानि वसन्तऋतवे अर्पितवन्तः। अत एव मासस्य कृष्णपक्षदिने बसन्तपञ्चमी न आचर्यते परन्तु चत्वारिंशत् दिनानि पूर्वमेव अर्थात् माघ शुक्लपञ्चमीदिने बसन्तपञ्चमी आचर्यते । अन्येषु धार्मिकसमुदायेषु बौद्धजैनविषु अयं उत्सवः भव्य रूपेण मन्यते । अयं उत्सवः हिन्दूनां बौद्धानां च संयुक्तोत्सवः इति कथ्यते । बौद्धधर्मे सरस्वती ज्ञानस्य प्रतीकत्वेन बोधिसत्त्वमञ्जुश्री इति नाम्ना बौद्धाः सरस्वतीं पूजयन्ति।

॥ श्रीरामायणकथा ॥

उत्तरकाण्डम्!

(षष्ठितमः सर्गः)

रामसभायां सीतायाः आगमनम्,
तस्याश्च पातालं प्रवेशः।
(द्वितीयः खण्डः)

हिमसंस्कृतवार्ता, प्रदीपः

pradipnath997@gmail.com

महर्षिणा वाल्मीकिना एवमुक्तः राघवः तां देववर्णिनीं सीतां दृष्ट्वा प्राञ्जलिभूत्वा मुनिम् अब्रवीत् हे महाभाग! त्वं यद् वदसि तत् सत्यम्। पुरा तया वैदेह्या सुरसन्निधौ प्रत्ययः दत्तः शपथश्च कृतः। तस्मात् सा मया वेश्म प्रवेशिता। हे ब्रह्मन्! लोकापवादः बलवान्, तस्मात् मया सा त्यक्ता, अतः भवान् मां क्षन्तुमर्हति। इमौ यमजातौ कुशलवौ ममैव पुत्रौ इत्यहं जानामि। परन्तु जगतः मध्ये शुद्धायां वैदेह्यां मम प्रीतिरस्तु। रामस्य अभिप्रायं विज्ञाय सीतायाः तस्मिन् शपथे पितामहं पुरस्कृत्य सुरसत्तमाः, आदित्याः, रुद्राः, वसवः, विश्वदेवाः, मरुद्गणाः, साध्याः, देवाः, नागाः, सुपर्णाः, सिद्धाः परमर्षयश्च समागताः। ततः तान् देवान् ऋषीन् च दृष्ट्वा राघवः पुनः वाक्यमब्रवीत् - यद्यपि ऋषिवाक्यैरकल्मषैः सीता विशुद्धा इति मम सन्देहः नास्ति, तथापि भवन्तः सर्वे सीताशपथं द्रष्टुम् आगच्छन्ति अतः जगतः मध्ये शुद्धायां वैदेह्यां मम प्रीतिरस्तु।

रामे एवमुक्ते पुण्यः दिव्यगन्धः मनोरमः वायुः तं जनौघं सर्वतः ह्लादयति स्म। पूर्वं कृतयुगे यथा त्रेतायुगे अपि तादृशः वायुः वाति इति दृष्ट्वा सर्वराष्ट्रेभ्यः समागताः सर्वे एतदद्भुतमिति अचिन्तयन्। ततः सर्वान् समागतान् दृष्ट्वा जनकात्मजा अवाङ्मुखी सीता प्राञ्जलिभूत्वा वाक्यमब्रवीत् - यथाहं राघवात् अन्ये मनसा अपि न चिन्तये तथा देवी माधवी मह्यं विवरं दातुमर्हति। मनसा कर्मणा वाचा च अहं यथा रामं समर्चये तथा देवी माधवी मह्यं विवरं दातुमर्हति। यथा एतन्मया सत्यमुक्तं यद् रामात् परमहं न वेद्मि तथा देवी माधवी मह्यं विवरं दातुमर्हति। एवं शपन्त्यां वैदेह्यां भूतालालात् अनुत्तमं दिव्यं सिंहासनम् उच्यते। दिव्यरत्नविभूषितं तत् सिंहासनम् अमितविक्रमैः नागैः श्रियमाणम् आसीत्। तस्मिन् सिंहासने आरूढा देवी धरणी बाहुभ्यां सीतां गृहीत्वा स्वागतेन तस्मिन् सिंहासने उपावेशयत्।

आसनगतां पातालं प्रविशन्तीं तां सीतां दृष्ट्वा स्वर्गात् आविच्छिन्ना दिव्या पुष्पवृष्टिरभवत्। एवं दृष्ट्वा अन्तरिक्षात्ताः सुराः अब्रुवन् हे सीते! साधु साधु। तव ईदृशं शीलं विद्यते, त्वं पवित्रा। ततः यज्ञवाटे स्थिताः मुनयः नरव्याघ्राः राजानश्च तद्दृष्ट्वा अत्यन्तं विस्मयम् अगच्छन्। तदानीम् अन्तरिक्षस्थिताः भूमौ च स्थिताः स्थावरजङ्गमाः महाकायाः दानवाः पाताले स्थिताः पन्नगाश्च सर्वे संहृष्टाः सिंहासनम् अकुर्वन्। तदानीं केचित् रामं निरीक्षन्ते स्म केचित् च सीतां निरीक्षन्ते स्म। तन्मूर्तं सर्वं जगत् सम्मोहितम् अभवत्।

महाकुम्भे वैदिकशिवरस्योद्घाटनम्

हिमसंस्कृतवार्ताः। विश्वहिन्दूपरिषदन्तर्गतं संचालितानां वेदविद्यालयानां पंचदिवसात्मकं शिवरोद्घाटनं जातम्। मुख्यशबिराधिकारिणः मान्याः चन्द्रभानुशर्मणः (बद्रीभगतवेदविद्यालये प्राचार्यः) सन्ति। एते महोदयाः सहस्राधिकाः वेदाध्यापकानां निर्माणं कृतवन्तः । एते प्रमुखत्वेन अस्मिन् शिबिरे स्थास्यन्ति। सहायकत्वेन वेदाचार्याः - सत्यमशर्मा वेदस्वाध्यायः प्रमुखः, प्रदीप पाण्डेयः , दीपक अवस्थी, अमित :, सुधाकरः समुपस्थिताः आसन्। विश्वहिन्दूपरिषदस्य मान्याः हरिशंकरः , अशोककुमारः(परिषद् प्रमुखः) , वेदप्रचारकः सत्यमिश्रः मनोज तिवारी च उपस्थिताः आसन्। फरवरीमासस्य 2025 तमे वर्षे 1 दिनांकतः 5 दिनांक पर्यन्तं प्रचलिष्यति। शताधिकाः छात्राः भागं गृहीतवन्तः । महाकुम्भे अनेकाः कार्यक्रमाः प्रचलन्ति यथा देहल्याःझण्डेवालीमंदिरेण चयपानं कारयति तथा बद्रीभगतवेदविद्यालयस्य, संवादशाला संचलानाय आर्थिकरूपेण योगदानमपि करोति। वेदप्रचाराय, राममंदिर निर्माणाय च विश्वहिन्दूपरिषदस्य मान्याः अशोकसिंघलः स्वजीवनं आहूतवन्तः । सर्वत्र वेदध्वनिः स्यात् तदर्थं प्रयत्नशीलाः आसन्। अस्माकं सर्वेषां दायित्वमस्ति यत् लोके वेदप्रचाराय प्रसाराय, उत्तमः समाजः निर्माणाय। " वेदाः सर्वहितार्थाय" स्वभाषणे शिबिरप्रमुखेनोक्तम्।